

Den norske tannlegeforenings tidende

104. ÅRGANG - 1994

Redaktør: Gudrun Sangnes

Leder

Brett opp emnen!	2
Når målet er kvalitet	206
Alle dager er tannhelsedager	319
Det blir ikke som fryktet	358
«Gebissets tid er forbi»	399
En historie venter på sin forteller	478
Kan kvinnelige tannleger være fornøyd?	683

Presidenten har ordet

7. april	166
Skal vi fortsette å «forsvare» amalgam?	207
Velkommen til NTFs landsmøte og Nordental '94	534
Hygiene og holdninger	578
Vi har ikke en tannhelsekrone å gi bort	627
Er en klage en gave?	685
Etterutdanning og klagebehandling	734
Takk te' dokk	882

Gjestespalten

Dolorimeter, symptomer og tegn (Berit Heløe)	3
Rapport fra Charleston, South Carolina (Nils Jacobsen)	95
Pasientstyrt helsevesen (Øystein Hedstrøm)	167
Fra karies til osteoporose (Anne Johanne Søgaard)	359
Hamsun, Hamarøy og de franske kanaler (Harald Jøstensen)	479
De store talls immunitet (Pål Kraft)	579
Jeg liker å gå på kurs (Ragnhild Berg)	779
Tannlegeekspertisen og hiv-positive enige, men... (Arne N Husdal)	883

Fagartikler

Aass, Anne Merete: Etikkk og uredelighet i klinisk forskning	938
Alvsaker, Bård og Schuller, Annemarie: Stabiliteten i tannlegestillingene i den offentlige tannhelsetjenesten i Nord-Norge	96
Bryne, Magne, Norman-Pedersen, Kjell og Boysen, Morten: Osteoradionekrose. Et alvorlig oralmedisinsk problem	212
Eide, Rune: Kvikksølv - Hvorfor er det så farlig?	168
Eriksen, Harald M, Bjertness, Espen, Berset, Gry Prytz og Hansen, Bjørn Frode: Tannhelsen hos voksne i Norge og tanker om forebyggende tiltak	884
Fardal, Øystein og Johannessen, Anne Christine: Gingivale forandringer	842
Gimmedstad, Anne Løvberg og Fylkesnes, Knut: Endringer i sykdomsprogresjon og kriterier for behandling av primærkaries	360
Gimmedstad, Anne Løvberg og Fylkesnes, Knut: Sykdomsregistrering og behandlingsstrategi	326

Hedemark, Arne og Lindholm, Carl Erik: Orale manifestasjoner av Wegeners granulomatose	130
Hurlen, Bjørn, Solheim, Tore og Næss, Oddvar: Oral håret leukoplaki	174
Johannessen, Anne Christine, Jacobsen, Helge, Rygh, Tore og Jonsson, Roland: Sjøgrens syndrom - en diagnostisk utfordring	686
Lunder, Nils: Forlengede innkallingssintervaller	100
Løkken, Per, Tolo, Kåre og Olsen, Ingar: Antibiotika som supplement ved behandling av periodontitt	584
Løkken, Per, Tolo, Kåre og Olsen, Ingar: Periodontale superinfeksjoner etter bruk av antibiotika	628
Marthinussen, Mona, Molven, Olav og Ørstavik, Dag: Metoder for applisering av kalsiumhydroksid i rotkanal	208
Moen, Bente E og Bjorvatn, Kjell: Plager fra bevegelsesapparatet	46
Neverlien, Per Otto og Rise, Jostein: Tannbehandling, kontroll og pasientinformasjon	50
Olsen, Ingar, Tolo, Kåre og Løkken, Per: Mikrober - en del av vårt liv	580
Osvik, Arne, Birkeland, Kate og Nyland, Inger-Johanne: Gir fire årlige penslinger med Duraphat fluorlakk bedre effekt enn to?	4
Otterstad, Per og Preus, Hans R: Mulig sammenheng mellom intraligamental anestesi og periodontale skader illustrert ved to kasus	320
Rossow, Ingeborg: Bruk av teorier og modeller for helseatferd i praktisk tannhelsearbeid	8
Schuller, Annemarie Anderiana og Alvsaker, Jon Bård: Hvorfor begynner og slutter tannleger i den offentlige tannhelsetjenesten i Nord-Norge?	126
Skogedal, Ole, Dahl, Kari Elisabeth og Aasvestad, Stein: Bør kunnskapsmål inngå i tannhelseplaner?	690
Tolo, Kåre, Løkken, Per og Olsen, Ingar: Har ny kunnskap revolusjonert behandling av periodontitt?	632
Øgaard, Bjørn og Larsson, Erik: Har det moderne leve- sett noen betydning for barnets utvikling av bittfeil?	366

Historie

Berit Heløe: «Om hundrede år er altting glemt» - Del 1	12
Berit Heløe: «Om hundrede år er altting glemt» - Del 2	56
Berit Heløe: «Om hundrede år er altting glemt» - Del 3	104
Jens B Fiksdal: Ondt ofte lider	726

Tema: Implantologi

Norman-Pedersen, Kjell: Oral implantologi. Noen historiske trekk	400
Ellingsen, Jan Eirik og Gjerme, Per: Vevets respons på dentale implantater	406

Åstrand, Per: Implantatsystem av idag	412	Halvårsstatus for Tannvernets nye leder: – Vi må bli mer kommersielle får å nå våre ideelle mål (Intervju med Gerd Marit Brandt)	594
Grønningstøter, Arne Geir og Norheim, Per W: Behandling med orale implantater. Behandlingsstrategier. Pasientseleksjon	420	Stabilitet må være et overordnet mål (Intervju med Sverre Kalseth)	596
Klepp, Morten: Orale implantaters mikrobiologi. Vedlikeholdsrutiner	426	Tannpleiere vil arbeide uten tilsyn av tannlege	598
Haanæs, Hans R: Kirurgiske komplikasjoner ved oral implantologi	436	Tannbehandling av asylsøkere	600
Berg, Einar: Protetiske komplikasjoner ved implantatforankrete erstatninger	440	Formannen i PTE, Arne Kvassnes: Endelig gjennomslag for spesialistenes krav	636
Tangerud, Tore og Tornes, Knut: Implantatprotetisk behandling i et fremtidsperspektiv	446	Tenner for livet 1994: – Beskjeden aksjon ga full uttelling for NTF	642
Aktuelt		Akademikernes Fellesorganisasjon (AF-F)-seksjon for frie yrker: Viktig at pensjonsordninger for frie yrkesutøvere er stabile	644
Uredelighet i helsefaglig forskning:		Incestutsatte i tannlegestolen (Greta Synnøve Bylund) Samfunnsodontologisk Forum, Kristiansand 10.–12. juni 1995: Fra Vi til Jeg?	694
Fusker odontologene også?	20	Med Sverige i tiden? (Samtale med Per-Åke Zillén og Hans Sundberg)	702
Institutt for Stomatologi i Makedonia (Torbjørn Guldseth)	72	Er det sant at privatpraktiserende tjener mye mer enn offentlig ansatte?	704
Kvinnens lederkompetanse	74	Er fluortannkrem effektiv nok?	708
Statens legemiddelkontroll: Om registreringsfritak ...	76	Kvalitetssikring av praksis skal være lystbetont, ikke et ork! (Intervju med Aleidis Løken og Arvid Gulvik Lie)	714
Rikstrygdeverket: EØS-borgers rett til medisinsk stonad ved opphold i Norge	77	Brev til Sosialdepartementet: NOU 1993:33: Om helsepersonells rettigheter og plikter	716
Laser i odontologisk praksis? (Per Otto Neverlien) ...	134	Tore Ramstad: Folketrygdens utbetalinger til tannlegehjelp for årene 1992 og 1993.	848
Kvinnene tar over i kjeveortopedien	148	Forskrifter om amalgamholdig avløpsvann og amalgamholdig avfall fra tannklinikker og tannlegekontorer ...	852
Statens Helseilsyn: Vederlag og refusjonskrav i forbindelse med tannhelsetjenestelovens gruppe ...	154	SPAs mål: Kunnskapsbank og forum for idéutvikling i praksisadministrasjon (Intervju med Liz Günther) ...	854
Tannhelsetjenesten i Vestfold fylke:		– Vi må belage oss på å betale mer til velferdsstaten. ...	890
Store nedskjæringer, men ingen oppsigelser	180	Svein Jacobsen og Bjørn Ellingsæter: Tematisert etterutdanning – fremtidens kursform? ...	948
Vi yter ikke lenger den service og omsorg foreldrene forventer av oss (Intervju med Gunn Glad)	181	Jon E Dahl: Kvikksølv – en reell miljøfare.	950
Beklagelig at den offentlige tannhelsetjenesten blir nedbygd (Intervju med Ranveig Roberg)	183	Slutt på tålmodigheten i AF (Intervju med Per Kristian Sundnes)	951
16 av 42 tannlegestillinger skal bort over tid (Intervju med Arne Ullern)	184	Atilla Samaletdin i Finlands Tandläkarförbund: «Det kan jeg svara på, på flera olika sätt...»	954
Tenner for livet: Norsk tannhelse i dag og i morgen ...	186	Debatt	
Statens helseilsyn: Bosniske tannleger i statlige flyktingemottak – begrenset lisens for tannlegevirksomhet	197	Uetterrettelig forbrukerveiledning (Thor Hovland) ...	18
Praksisundersøkelsen 1992–1993 (Dorthe Holst og Jostein Grytten)	216	40 prosent lever farligere enn du tror (Jan H Parow) ..	19
Vi blir gjerne «permanente» OL-tannleger (Intervju med Øyvind Asmyhr og Magne Lorentsen) ..	236	Vedrørende tannprotese (Terje Ottesen)	63
Lillehammer tannklinik: Lærerikt og kjempeartig ...	238	Landsmøtet 1992 – ettertanke (Hans R Haanæs)	112
I bakventland der går altting an	240	Tak til Haanæs for reaksjon (Jens Kolsen Petersen) ...	113
Verdens helse dag 7. april – Tenner for livet	342	Hvor skal landsmøtet være? (Kjetil Reppen)	114
Temadager ved Det odontologiske fakultet i Oslo viet undervisning.	350	Forskningspris i forbindelse med 100-års jubileet for tannlegeundervisningen (Hans R Haanæs)	114
Årets nordiske forskningskonkurranse for tannlegestudenter	382	Svar til professor Haanæs (Turid Seime)	115
Noen betraktninger fra en «bunkers» i Florida (Ivar A Mjør)	374	Sykeavbruddskassen en gang til (Kjetil Reppen)	115
Er målet en korttidsutdannet tannlege?	454	Vill tur i skogen (Torbjørn Guldseth)	116
På tide med et veivalg.	455	Gull og grønne skoger (Pål Hermansen)	117
Årets tariffoppgjør: Er det von i hangende snøre?	456	La oss markedsføre sykeavbruddskassen (Rolf T Alvær)	138
Ny felles helsepersonellov	458	Profylaktisk arbeid må oppgraderes (Johan Øiestad) ..	190
Stor norsk hygieneundersøkelse: Kartlegging av infeksjonsforebyggende tiltak i praksis (Intervju med Charles J Palenik og Nils Skaug)	592	Ny regnskapsbok (Arne Skjeflo)	232

Svar til Arne Skjeflo fra NTF	232	KH Mohn, E Eknes, JA Arnestad og M Kardel:	
Svar til Arne Skjeflo fra Dentamed as	233	Tannleger og syn.	856
Hvor skal landsmøtet være? (Liv Grete Sletner)	234	HM Anthonson og M Gad: Lyset og det å se	888
NTFs landsmøte – hvor? (Lise Thaulow Eidsgaard) ...	234	S Hammes: Riktig belysning.	944
Kvalitetssikring og tannpuss – uinteressant eller for vanskelig (Rolf Barmann)	340	Tannlegeundervisningen 100 år	
Dynamitt i smilehullene? (Harald Jøstensen)	370	Feiring og fest i tre dager til ende	24
Ord i alvor (Jens B Fiksdal)	371	Høytidelig markering av tannlegeundervisningen.	26
Ny regnskapsbok (Arne Skjeflo)	373	Festtale ved Tannlegeundervisningens	
Porselen, like holdbart som gull? (Tore Ramstad)	450	100-års jubileum i Oslo.	26
Svar til Tore Ramstad fra NTF	451		
«Det er en vesentlig forskjell mellom spesial- og spesialistutdannelse» (Harald M Eriksen)	452	OTEs landsting 1993	
Svar til Harald M Eriksen (Turid J Kvassnes)	453	OTE-formannen, Endre Dingsør: Tannlegeforeningen må nå arbeide for den offentlige sektor.	33
Hvor lenge skal oral candidose behandles? (Tony Axéll og Ingar Olsen)	590	Kan bonusavtalen gi trøst?	34
Lønns- og arbeidsvilkår må bli fleksible (Gunnar Lyngstad og Jan-Henrik Andersen)	696	En etterlandstingssamtale med formann og viseformann	36
Røking som risikofaktor ved implantologi (Per Otterstad)	698		
Dialogens harde vilkår (Dorthe Holst)	700	PTEs landsting 1993	
Svar til Dorthe Holst (Turid Seime)	700	PTE-formannen, Torgeir Syrtveit: Viktig å stå sammen, offentlig og privat, utad som innad	38
Er tannpleiere egnet til kariesdiagnose? (Gunnar Rølla)	858	Forslag om uravstemning falt	39
Amalgamforbud og dentale tapere (Gunnhild Vesterhus Strand)	859	Representantskapet 1993	
Kvalitetssikring og tannpuss – interessant og vanskelig (Per Otto Neverlien)	860	Presidentens tale til representantskapet: Tannlegene må være beredt	64
Hvor skal landsmøtet være nå? (Kjetil Reppen)	894	Høytidsstemte delegater ville ikke gi fra seg	
I valgets kval (Liz Günther)	894	årlige møter	65
Kvalitetssikring av tannbehandling (Gudbrand Øilo) ..	895	Sykehjelpsordningen trer i kraft igjen.	66
Antimikrobiell behandling av periodontitt – «morgenseminaret» som ble avlyst! (Per Skaug)	896	Ikke stemning for flere spesialiteter	67
Er mennesket svakere nå enn tidligere (Rolf Høstmark)	896	Kvalitetssikringsplanen fikk ros	68
Kvalitetssikring av tannbehandling.		Arbeidsprogrammet	69
Svar til Gudbrand Øilo (Aleidis Løken)	947	NTFs arbeidsprogram 1994–95	70
Kommentar			
Om hundrede år er alting glemt (Jan Myhrer)	191		
Amalgam			
Amalgam – et alternativt fyllingsmateriale?	224		
NTF og amalgamet	225		
Statens helsetilsyn om amalgam.	248		
Presseklipp.	248		
Lindforss, Hans, Marqvardsen, Ole, Olsson, Sten og Henningsson, Mikael: Effekter på helsen etter avlågsnandet av amalgamfyllingar	332		
Svensk tannlege amalgamsanerte – fikk advarsel	337		
Trønderne diskuterer amalgam	338		
Social- og helsevårdsministeriet i Finland rekommanderer minskad användning av amalgam (Eeva Widström)	464		
Amalgamets internasjonale stilling	465		
Effektivt syn			
M Kardel: Effektivt syn – når målet er kvalitet.	220		
JE Arnestad: Aldersbestemte synsforandringer.	222		
		Vestlandsmøtet 1994	
		Mangfold og kvalitet.	144
		Mer ansvar til tannlegene i EØS.	144
		NTFs hederstegn	145
		Overgrep mot barn	146
		Smil og service	146
		Prepareringstraumer og karies.	147
		Tidende-portrettet	
		Talentfull «schizofreni» (Intervju med Svein Eggen) ..	140
		Le grand seigneur av BTF (Intervju med Otto Neverlien)	956
		Tidendes sommerhefte	
		En historie venter på sin forteller	479
		Hamsun, Hamarøy og de franske kanaler (Harald Jøstensen)	479
		<i>Tannlegestudenter i utlandet</i>	
		En historie venter på sin forteller (Jens B Fiksdal)	480
		Vi drakk ikke dus før i siste semester (Gro Hatle)	484
		Norskamerikansk gjestfrihet ble til stor hjelp (Jan Myhrer)	486
		Med rett til å praktisere i franske kolonier (Rolf Barmann)	489

I Pierre Fauchards fotspor (Intervju med Bjørn Elling Gulsvik og Alf-Christian Kloster-Jensen)	491
Det var obligatorisk med slips, skjønt sløyfe ble tillatt (Per Otto Neverlien)	494
Hvor ble det av tiden? (Ivar A Mjør)	496
<i>Tannleger i fritiden</i>	
Die kleine Wundermaschine (Intervju med Sverre Kaltheth)	498
Jernbaneodontologi (Nils R Gjerdet)	501
<i>Tannlegehistorie</i>	
En ny norsk Apollonia? (Astrid Fredlund)	503
Tannlege i krigstid: «Tenk å bli arrestert av en general» (Egil Sekkelsten)	506
Tidens Tand, en episode i vår tidsskrifthistorie (Arne Sollund)	523
<i>Militærtannleger i utlandet</i>	
Norske militærtannleger i utlandet (Torbjørn Guldseth)	511
Tysklandsbrigaden (Torbjørn Guldseth)	511
Koreakrigen (Torbjørn Guldseth)	512
United Nations Emergency Forces i Gaza (Torbjørn Guldseth)	515
Tannlegetjenesten i Saudi Arabia og Irak (Torbjørn Guldseth)	516
<i>Tannleger på reise</i>	
Ein dag på Chapageon helsestasjon (Kåre Mangersnes)	518
En times tid etter avtale, dvs presis (Nils Jacobsen)	520

Bivirkningsgruppen

Diagnostiske metoder for «amalgamsyndromet»	602
Bivirkningsskjemaet	617

NTFs landsmøte 1994

NTFs informasjonsmøte	651, 902
PTEs informasjonsmøte	651
OTEs informasjonsmøte	651, 918
Generalforsamling i NTFs Gjensidige	
Sykeavbruddskasse	652
Utdrag fra presidentens tale ved åpningen	898
<i>Fra fagprogrammet</i>	
Innvandrere og asylsøkere: Norge – et risikoland for tannsykdommer	907
Fluor kan være noe helt annet enn du tror	908
Tallenes tale er klar, men hjelper det?	910
Munnhulen speiler både helse og miljøproblemer	912
– Vær direkte og konkret, søk samarbeid	913
Journalen er tannlegenes redningsplanke	915
Nordental '94: Mange nyheter	920
Tannlegenes høstutstilling – kommet for å bli!	924

OTE

Nytt fra OTE-styret	119, 873
Fra styremøtet i OTE 21. april 1994	468
Lønnsoppgjøret 1994	610
Arbeidsledigheten på retur i Danmark, men øker i Sverige	611

PTE

Nytt fra PTE-styret	155, 384
Nye regler for revisjonsplikt	612
PTE-styret i møte med de nordlige lokalavdelingene	874
Etiske regler: Når pasient oppsøker ny tannlege	930

Nytt fra hovedstyret

Hovedstyrets augustmøte	725
-----------------------------------	-----

Doktoravhandling

Dentale aldersforandringer og en ny metode for aldersberegninger (Tore Solheim)	22
Biokjemiske og fysiologiske aspekter ved enkelte komponenter i human saliva (Janicke Liaaen Jensen)	648
Molekylærbiologiske studier på en bakterie assosiert med periodontitt (Anne Isine Bolstad)	862
Potensielle prediktorer for alveolært bentap hos ungdom (Anne Merete Aass)	863

Reiserapporter

MASH (Torbjørn Guldseth)	151
Kolding 25.–28. august 1993: Fellesmøte mellom NOF og CED	198
Tross 40 års forskning, liten enighet	309
IADR-konferanse i Kampala	661
ICMAD 1994	972
<i>IADR-møtet 1994</i>	
Sjøgrens syndrom, mikrobiell patogenese og infeksjonskontroll (N Skaug)	968
Saliva (J Liaaen Jensen)	969
Periodontitt og antibiotikabehandling (B Olsvik)	970
Dental innervasjon (KJ Heyeraas)	971
Soft laser (S Khullar Frich)	971
Mikrobiologi (R Eide)	971

Boknytt

43, 83, 200, 310, 351, 385, 664, 728, 932, 966

NIOM-INFO

83, 613, 875

AIDS-INFO

387, 666

Kursplan

For høsten 1994, nr 7	256–304
For våren 1995, nr 17	777–834

NTFs landsmøteprogram

Tidende nr 12, 1994	533–576
-------------------------------	---------

Representantskapet 1994

Tidende nr 16	736–763
-------------------------	---------

Landstingene 1994

OTEs landsting, Tidende nr 16	766–770
PTEs landsting, Tidende nr 16	771–775